

POSUDEK

Váška, Jan: Ideový rámec britské zahraniční politiky za vlády New Labour. Praha: FSV UK, 2016. 252s

Předkládaná doktorská práce se zaměřuje na ideový rámec britské zahraniční a evropské politiky v období vlád New Labour (1997-2010). Vzhledem k zásadní změně charakteru britské Labour Party na konci 90. let, která se dotkla nejen členské struktury strany (vyřešení problému týkajícího se silného postavení odborů), dlouhodobých politických cílů a nových formulací cílů domácích politik, je samozřejmě velice aktuální i výzkum ideového rámce nové britské zahraniční a evropské politiky. Po dlouhém téměř 20 letém vládnutí konzervativních (víceméně euroskeptických) vlád se v roce 1997 k moci dostala Labour Party pod vedením tehdy charismatického politika Tony Blaira. Následující politické změny se dotkly nejen vnitropolitické scény, ale britská vláda se na konci 90. let stala i velmi aktivním aktérem evropského integračního procesu, zejména v oblasti bezpečnostní politiky a významným aktérem mezinárodní politiky.

Téma doktorské práce je díky tomu velice aktuální, má široký dopad na poznání postojů hlavních aktérů labouristické zahraniční politiky a v současné době, kdy je u moci Konzervativní strana a čeká se referendum o vystoupení Velké Británie z EU, má práce i zajímavý politický přesah. Doktorská práce je jednoznačně vymezena jak obsahem, geograficky, tak časově (období vlády New Labour 1997-2010). Celkové pojetí práce vychází z předpokladu vlivu a dopadu sociálního konstruktivismu na politický jazyk, proto autor prostřednictvím obsahové a diskurzní analýzy klíčových projevů ministerských předsedů a ministrů zahraničí a volebních programů labouristické strany rekonstruuje ideovou strukturu britské zahraniční politiky ve zkoumaném období.

Je otázkou, zda tento teoretický přístup není příliš omezený, protože vliv na zahraniční politiku mají taktéž vnější konkrétní události a vývoj na mezinárodněpolitické scéně. Celková koncepce (strategické směřování) zahraniční politiky je samozřejmě zakotvena ve volebních a programových prohlášeních jednotlivých labouristických vlád. Projevy britských politiků k aktuálním tématům mezinárodní politiky nemusí vždy vyjadřovat přesné postoje a konkrétní rámec následující britské zahraniční politiky, protože jsou určeny nejen zahraničním partnerům, ale i domácím voličům.

Autor v doktorské práci sledoval několik postupných cílů. Nejprve se pokusil o identifikaci hlavních témat a uzlových bodů britské zahraniční politiky za vlády New Labour. Po provedení zevrubné analýzy reprezentativního souboru textů týkajících se britské zahraniční politiky se následně zaměřil na stanovení konceptuálních idejí pro každý tematicky definovanou část diskurzního pole a na jejich případné změny v historické perspektivě. Na základě tohoto předvýzkumu si pak definoval sérii výzkumných otázek, kdy a za jakých okolností došlo v období vlád New Labour ke změnám zahraničněpolitického diskurzu vlády, které součástí ideového rámce labouristické zahraniční politiky zůstaly během zkoumaného období stabilní a které, a v jakém kontextu, naopak prošly proměnou. V obecné rovině se pokusil určit zdroje dynamiky ideového rámce zahraniční politiky státu v průběhu jednoho souvislého vládního období určité politické strany.

Vzhledem k tématu a hlavně zvolené metodologii výzkumu se zdá být obtížnější stanovit nějaké pracovní hypotézy, nicméně díky jeho předvýzkumu se domnívám, že některé předpoklady a základní tvrzení (hypotézy), které by výzkum potvrdil či vyvrátil, mohly být zformulovány (např. větší význam některých hlavních témat v zahraničněpolitickém diskurzu New Labour, větší důraz na atlantickou/proamerickou než evropskou politiku, což by se dalo skutečně prokázat kvantitativní metodou, např. větším množstvím odkazů v projevech a

dokumentech vedoucích představitelů New Labour, jejich přednesením na významnějších mezinárodních fórech, atd.).

Z hlediska teoreticko-metodologické zakotvení doktorská práce vychází z tradice interpretativního výzkumu a tzv. „obratu k jazyku“ ve společenských vědách. Autor se hlásí k premisám sociálního konstruktivismu, především jeho interpretivistické, lingvistické větve. Hlavní jádro metodologie práce tvoří kvalitativní metody analýzy textů, konkrétně obsahová a diskurzní analýza. Jak uvádí autor, předmětem analýzy je soubor 47 dokumentů hlavních mluvčích britské zahraniční politiky v daném období, konkrétně zahraničněpolitických projevů ministerských předsedů Tonyho Blaira a Gordona Browna, ministrů zahraničních věcí a zahraničněpolitických pasáží volebních programů Labouristické strany pro všeobecné volby. Následně autor jednotlivé odpovědi, které vyjadřují postoje britských politiků ke zvoleným tematickým okruhům, převádí do specifického kódovacího systému. V rámci textové analýzy autor pracuje s kvalitativními metodami, přičemž se opírá především o obsahovou analýzu, analýzu diskurzu a srovnávací analýzu (komparaci). Primárním způsobem usuzování je pak (neúplná) indukce.

Z hlediska metodologie autor nejdříve sestavil sobory analyzovaných textů a následně vytvořil na základě předběžného výzkumu kódovací mřížku (viz příloha č. 2), která odrážela autorovu pracovní představu o struktuře diskurzního pole britské zahraniční politiky co do hlavních tematických okruhů vypovídání a významných objektů. Následně autor další analýzou souboru dokumentů získal potřebná data pro kódovací mřížku (viz příloha č. 3). V dalších krocích pak analyzoval výpovědi k jednotlivým polím kódovací mřížky, dále zpracoval výsledky analýzy a nakonec sumarizoval a interpretoval získané poznatky.

Jádrum doktorské práce je vymezení hlavních tematických okruhů britské zahraniční politiky ve sledovaném období (5. - 10. kapitola). Autor zkoumá v rámci výzkumného diskurzu mezinárodní prostředí, identitu a mezinárodní postavení Británie, britskou zahraniční politiku, Evropu a evropskou integraci, USA a zvláštní britský vztah a formativní události a zahraniční angažmá. Ve velkém množství dílčích kapitol pak autor výňatky z nejrůznějších souborů týkajících se zahraniční politiky dokumentuje hlavní postoje vedoucích představitelů Labour party k těmto otázkám. Autor zde předvádí excelentní znalost celé problematiky, vybírá ilustrativní citace a logicky provádí čtenáře jednotlivými tematickými okruhy.

Autorovi se velmi zdařile daří vytvořit jasné kontury britské zahraniční politiky, které pak shrnuje v 11. kapitole, kde definuje šest základních předělových momentů v zahraničněpolitickém diskurzu vlád New Labour (válka v Kosovu, 11. září 2001, invaze do Iráku, neúspěch ratifikace Smlouvy o Ústavě pro Evropu, nástup vlády Gordona Browna a vypuknutí finanční krize). Velmi podnětné jsou i jeho závěry týkající se stabilizace prvků ideového rámce, změn a zdrojů dynamiky zahraničněpolitického diskurzu New Labour.

V závěru práce pak na základě abstrakce výše uvedených poznatků navrhuje orientační typologii zdrojů možné změny v zahraničněpolitickém diskurzu v průběhu vládního období jedné politické strany.

Struktura doktorské práce se zdá být logická, nicméně je podle mého názoru nepřehledná. Práce mohla být rozdělena do dvou logických hlavních částí: teoreticko-metodologické zakotvení práce (2-4. kapitola) a posléze empiricko-analytického výzkumu, který by zahrnoval 5. až 11. kapitolu. Dokonce bych si dovedl představit i dělení v druhé části podle vlády Tony Blaira a Gordona Browna (nejenom v rámci jednotlivých výzkumných témat).

Úvod i závěr na sebe navazuje, čtenář se v úvodu seznámí s hlavními cíli doktorské práce, v jednotlivých kapitolách pak s přehledem bádání, teoretickým zakotvením a metodologií výzkumu. V závěru pak autor čtenáře detailně seznamuje s výsledky svého výzkumu. Recenzent dále vysoce oceňuje schopnost autora v rámci každé kapitoly formulovat celkové závěry a shrnout výsledky svého výzkumu.

Práce se zdroji je naprosto nadstandardní, což samozřejmě vychází z metodologie výzkumu. Na úvod navazuje zvláštní kapitola, ve které autor detailně nastínil současný stav zpracování tématu v odborné literatuře. Podle jeho názoru je zejména v empirické části britská zahraniční a evropská politika za vlády New Labour v odborné literatuře velmi podrobně a obsáhle zpracovaná. Autor uvádí klíčové práce věnované analýze labouristické zahraniční politiky v první dekádě tohoto století (Williams 2005, Daddow a Gaskarth 2011) a desítky významných článků a studií k jednotlivým tématům britské zahraniční politiky (irácká válka, evropská integrace, bezpečnost), britsko-americké vztahy, atd.). Zdá se, že výběr odborné literatury je vyčerpávající a že žádný významnější titul v seznamu literatury nechybí. Zde musím doktoranda pochválit za jeho cílevědomou snahu o hodnocení a kritiku přístupu jednotlivých autorů těchto prací. V žádném případě nejde jen o nějaký kalendářní seznam prací k dané problematice, ale o promyšlenou analýzu a začlenění jednotlivých prací z pohledu jeho vlastního výzkumu.

V této části a samozřejmě i v dalších kapitolách doktorand prokázal vysokou schopnost interpretace, analýzy a kritického pohledu nejen na díla a výsledky jednotlivých autorů, ale tyto vlastnosti prokázal i při vlastní aplikaci teoreticko-metodologického rámce své doktorské práce.

Po formální stránce je doktorská práce na vysoké stylistické úrovni, nenašel jsem zde prakticky žádné závažnější gramatické prohřešky. Nejsem ctitelem příliš častého zdůrazňování významných myšlenek v textu (tučné písmo, podtržená slova, kurzíva), ale nechám to na vkusu čtenáře, zda mu to vyhovuje či ne. Z hlediska citační normy se autor drží důsledně jedné normy, v textu je uvedeno celkem 380 odkazů.

Závěrem mohu konstatovat, že jde o vysoce kvalitní doktorskou práci. Autor prokázal schopnost nejen pracovat s nepříliš obvyklou a náročnou metodologií výzkumu, ale odvedl neuvěřitelně náročný výzkum. Jeho preciznost se odrazila nejen ve vyhledání všech základních dokumentů, jejich opakovaném kódování a následném vyhodnocení, ale především vysoce oceňuji jeho schopnost analytického uvažování a zobecňování. Z těchto důvodů práci doporučuji k obhajobě.

Doc. PhDr. Vlastimil Fiala, CSc.

V Olomouci dne 5. května 2016